

OSÍDLENÍ KOUŘIMSKA V DOBĚ LATÉNSKÉ A NOVÉ LATÉNSKÉ NÁLEZY Z TOUŠIC, OKR. KOLÍN

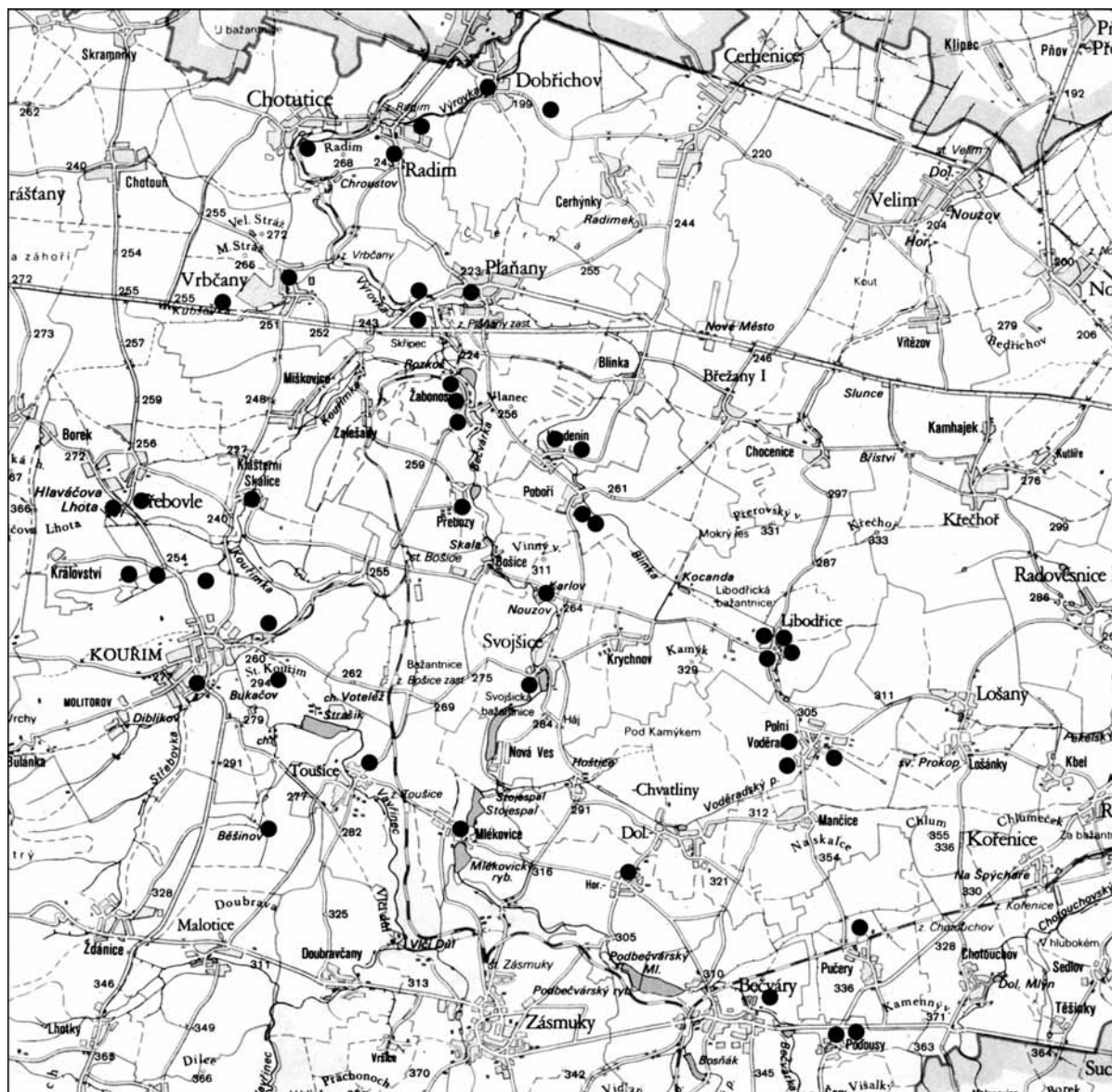
Jarmila Valentová

ÚVODEM

Cílem této statě je zveřejnění menšího nálezového souboru ze sídlištního objektu doby laténské pocházejícího z katastru obce Toušice nedaleko Kouřimi v okrese Kolín. Tento keramický soubor, byť získaný záchranným výzkumem jen minimálního rozsahu, podstatně zmnožuje dosud nedostatečnou materiálovou základnu, ze které bylo možno při bádání o době laténské na Kouřimsku zatím vycházet. Kromě materiálu z výzkumu v Hradenině zde stále chybějí větší nálezové celky nebo i soubory četnější než několik jedinců, a to i přes poměrně hustou síť nálezů doložených laténských lokalit (viz přehled lokalit a *obr. 1*). Jejich doklady byly navíc shromážděny převážně ze starších fondů, postrádajících údaje o bližších nálezových okolnostech. Toušice představují novou laténskou lokalitu; z jejich katastru dosud neznáme stopy laténského osídlení a zjištěná sídlištní komponenta je navíc nápadná svou polohou v těsné blízkosti dominantního krajinného prvku – Staré Kouřimi, rovněž s doklady laténského osídlení. Pozornost vzbuzuje i nálezem misky bronzových vážek, které zaznamenáváme na rovinných sídlištních doby laténské zatím pouze výjimečně a jsou v obecném povědomí běžně spojovány spíše s oppidálním prostředím. Proto se stalo zpracování nálezů z Toušic zároveň i podnětem ke zkoumání struktury laténského osídlení Kouřimska, které zde chápeme jako mikroregion povodí říčky Kouřimky včetně jejího východního přítoku Bečvářky a včetně horního toku Výrovky, vytvořeného soutokem zmíněných potoků. Severní hranice Kouřimska byla zvolena na toku Výrovky jako administrativní hranice okresu Kolín, jižní hranicí je dolní tok Vavříneckého potoka, který se zde mění v říčku Kouřimku, a jehož povodí zůstává zcela bez dokladů laténského osídlení. Blízkost tak výrazného terénního útvaru jako je Stará Kouřim, jehož výhody v krajině postupně téměř bez výjimky ocenily pravěké populace všech prehistorických období, nutí i k zamyšlení nad jeho potenciálním významem ve struktuře osídlení mikroregionu Kouřimky v době laténské.

PRVNÍ POZNATKY O DOBĚ LATÉNSKÉ NA KOUŘIMSKU

Počátky poměrně nevýrazného a nahodilého badatelského zájmu o dobu laténskou v této oblasti neoddělitelně splývají s počátky terénních prací motivovaných obecně záchrannou archeologických památek ve středních Čechách. První soustavnější archeologická činnost na Kouřimsku je tak spojena už v 19. století se jmény J. Waňka (Dobřichov) a zejména J. L. Píče (Plaňany, Stará Kouřim). Později, v období mezi dvěma světovými válkami, zasahovala na Kouřimsko i archeologická činnost kolínského kurátora muzejní pravěké sbírky MUDr. Františka Dvořáka. I když mu Dvořák nemohl věnovat v terénu tak systematickou pozornost jako Kolínsku, přesto shromáždil řadu sídlištních i hrobových nálezů z doby laténské, nikdy však na rozdíl od jiných pravěkých období nepřikročil k jejich soubornému zpracování; připomeňme však jeho zásadní výzkum pohřebiště bylanské kultury v Hradenině, kterým proslavil nejen Kouřimsko, ale i českou archeologii obecně. Mnohem méně známou osobností úzce regionálního významu byl kouřimský učitel a mnohaletý správce sbírek kouřimského muzea Josef Batelka, osobní přítel Dvořákov, který – snad i pod jeho vlivem – zachránil pro muzeum mnohé archeologické nálezy či na některé alespoň Dvořáka upozornil. Tak byly Batelkovou zásluhou zachráněny před zničením i latén-

Obr. 1. Mikroregion Krouřimsko – povodí Krouřimky, Bečvářky a horní Výrovky. Nálezy z doby laténské (výřez z mapy okresů ČSR 1:100 000, kraj středočeský, okres Kolín, 1987)

ské kostrové hroby v Krouřimi a v Žabonosích (Batelka 1960; Dvořák 1936, 85). Doklady laténské osídlení nečekaně přinesl i raně středověký výzkum V. Budinského-Kričky v kostele sv. Václava na výrazném návrší ve Vrbčanech (Charvátová – Spurný – Venclová 1992, 224). Dlouholetým projektem celostátního významu byl výzkum slovanského hradiště Stará Krouřim, který ke Krouřimsku na léta připoutal pozornost badatelů pražského Archeologického ústavu Akademie věd, zejména M. Šolleho. Šolleho výzkum Staré Krouřimi patřil k pilotním výzkumům osvětlujícím období, ve kterém posléze vykrytalizoval raný český stát, přinesl však také první ucelenější informaci o pravěkém vývoji v povodí Krouřimky a Bečvářky, včetně skromné zmínky o době laténské (Šolle 1949, 28). V rámci výzkumu Staré Krouřimi vedeném v sezóně 1957 E. Pleslovou byla objevena i zahloubená chata z doby laténské, z ní získaný materiál však dosud čeká na své zpracování (Justová 1968, 103). Naprostá většina lokalit známých do šedesátých let minulého století byla posléze začleněna do katalogu laténských sídlišť A. Rybové, kde ze staré Dvořákovy sbírky nebyly uvedeny pouze lokality Broučkov, Horní/Dolní Chvátliny, Klášterní Skalice, Svojsice a Žabonosy (Rybová 1968). Tyto lokality jsou proto ve výběru zachyceny

v tomto textu (*obr. 6; 9*). Materiál některých sídlišť uvedených A. Rybovou se však podařilo identifikovat až později, při důkladné revizi kolínské archeologické muzejní sbírky v posledních letech, proto ho rovněž výběrově uvádíme (Mlékovice, Poboří, Poďousy, Přebozy, Pučery – *obr. 4; 6; 9*). Amatérské povrchové průzkumy v osmdesátých letech minulého století přinesly některé další informace o laténském osídlení Kouřimska nebo pomohly lokalizovat starší Dvořákovy nálezy (*Prkno – Vávra – Zápařka 1987a,b*). Jedinou rozsáhlejší terénní akcí tohoto období týkající se doby laténské byl záchranný výzkum Archeologického ústavu v Hradeníně (*Šaldová 1982*). Realizováno bylo také několik drobnějších záchranných aktivit zajišťovaných muzeem v Kolíně, mezi něž patří i dále uvedený výzkum laténského zahlobeného objektu v obci Toušice v roce 1999 (*Sedláček 1981; Mazač – Tvrdlík 1999*).

PŘÍRODNÍ POMĚRY KOUŘIMSKA

Kouřimsko představuje rozhraní dvou výškově rozdílných oblastí – rovinatého Polabí a zvlněného Posázaví. Obě nestatečně vysoká krajinná pásma zde rozdělují terénní zlomy, vytvořené zvýšeným pásem od Ledečka nad Sázavou přes Horní Kruty a Ždánice až k lipanskému návrší. Představuje rozmezí dvou různých geologických masivů prahorního původu, a to žulového podloží západně této hranice a orthoruly východně odtud. Základním půdním typem je hnědozem a místy i degradovaná černozem.

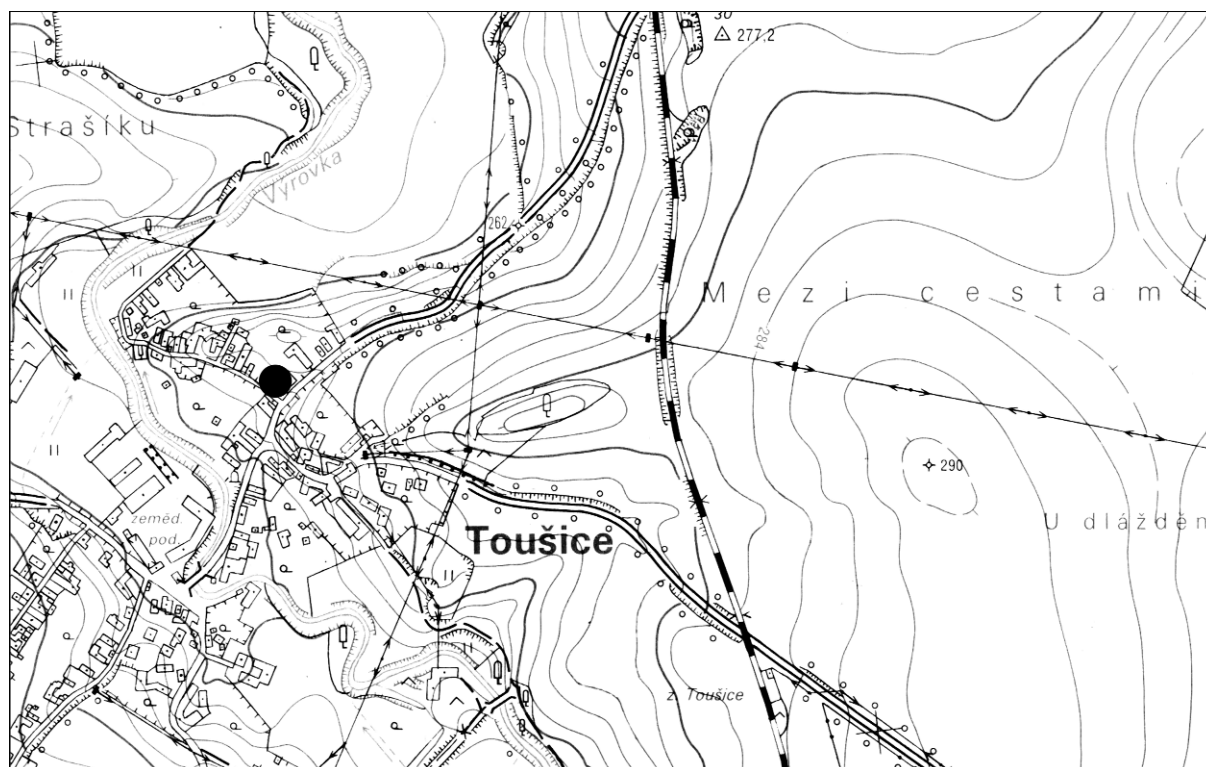
Rozhodujícím ekologickým činitelem zde v minulosti zřejmě bylo bohatě rozvětvené povodí vodních toků. Dlouhý tok Vavříneckého potoka přítékajícího od jihu z Uhlířskojanovicka se od Kouřimi mění v Kouřimku a její horní tok je pak nazýván Výrovka; toto povodí Kouřimky s důležitým přítokem Bečvářky bylo v krajině dominující. Zarývá se hluboko do zalesněných srázů posázavské vrchoviny směrem k Labi a je jedním z nejdelších přítoků Labe, členících oblast Kolínska a Kouřimska – tedy oblast mezi Labem a Sázavou – poledníkovým směrem. Přírodní poměry Kouřimi a jejího širšího okolí, zbrázdněného povodím Kouřimky a jejich přítoků, tvořily ucelenou a částečně uzavřenou oblast, chráněnou hřebenem nepravidelně vystupujícího masivu od Sázavy ke Ždánicím. V okolí Kouřimi si říčka vyhloubila hluboké koryto a vytvořila obtížně schůdné údolí, oddělující protilehlá návrší jižně města, z nichž rozložitější je Stará Kouřim, poslední z výběžků paroviny Českomoravské vysočiny, která na Kouřimsku, Kolínsku a Kutnohorsku vyznívá (*zpracováno dle kol. 1933*).

Návrší Stará Kouřim, místo spojené s pravěkou a zejména slovanskou tradicí, leží na pokraji počínajícího pásma obou dvou vrchovin méně dostupných a řídkěji osídlených, kterými bylo do jisté míry chráněno. Naproti tomu dobře ovládalo široký rovinatý terén úrodného Polabí a bylo tedy místem strategicky výhodným. Přes bohatý přehled pravěkých kultur sídlících na Staré Kouřimi se za současného stavu poznatků zdá, že po období lužické osady intenzita osídlení na tomto návrší klesá. Bylanská kultura starší doby železné je doložena jen nevýrazně, laténské období zatím jedinou chatou nalezenou ve vnitřním areálu slovanského hradiště a nálezy z jižní bašty a v době římské návrší již k sídlení využito nebylo. Nově zjištěná laténská lokalita na katastru Toušic je vzdálena od Staré Kouřimi pouze něco přes kilometr východním směrem.

TOUŠICE – ZAHLOUBENÝ OBJEKT DOBY LATÉNSKÉ

Poloha lokality

V roce 1999 provedlo archeologické oddělení Regionálního muzea v Kolíně záchranný výzkum objektu z doby laténské, narušeného stavbou zahradního bazénu na pozemku domu č.p. 83 v severní části obce Toušice (*obr. 2*). Lokalita leží 262 m n. m. v poloze přirozeně chráněné ohbím Vavříneckého potoka, na jeho východním, tj. pravém břehu, v současnosti ve vzdálenosti asi 200 m od vodního toku. Byla situována na úzké terase lemující západní úpatí nízkého pahorku s nápadně vyčnívajícím vrcholem tvořícím v blízkém okolí výraznou dominantu (*obr. 3*). Poloha mezi vodním tokem a svažitě se zdvíhajícím terénem byla od západu chráněna téměř ze tří stran meandrem vodního toku a od východu svahem a pravděpodobně byla obtížně přístupná od jihu, kde se potok přimyká až těsně ke svahu, i od severu, kde prostor mezi potokem a svahem mohl vyplňovat neprůchozí terén zamokřený i v současnosti. Plocha terasy

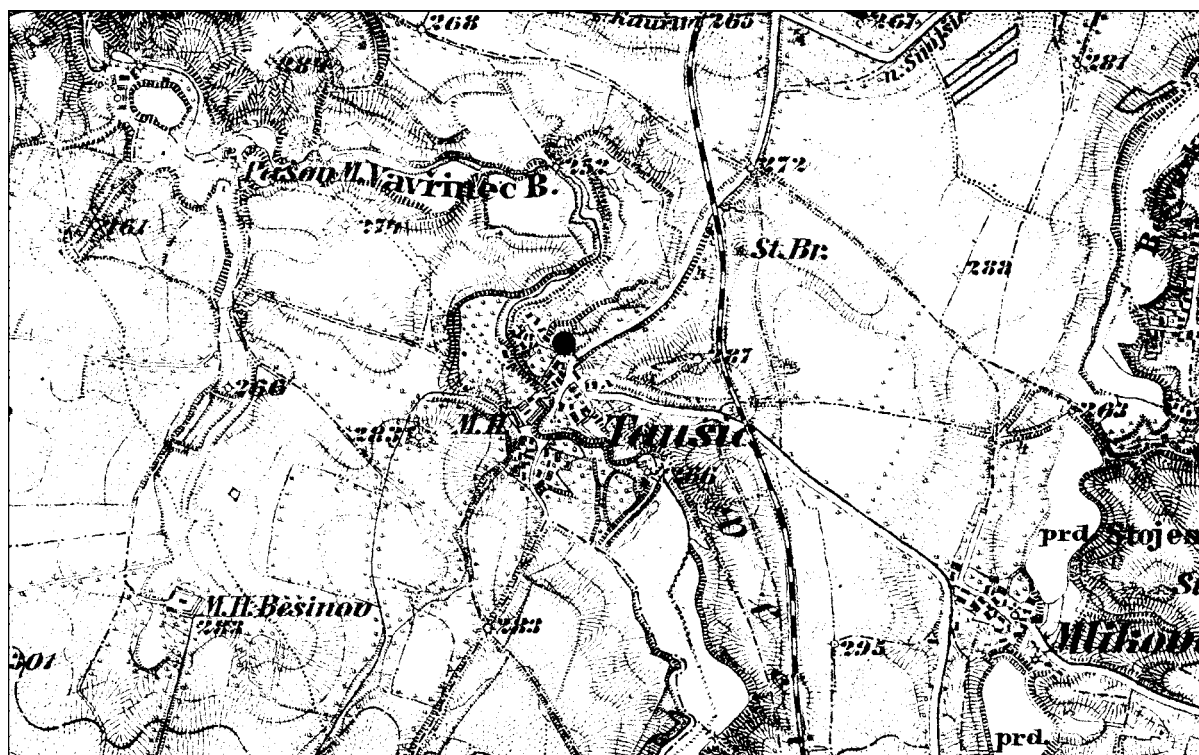
Obr. 2. Toušice. Záchranný výzkum Regionálního muzea v Kolíně v r. 1999 (výřez ze ZM 13-32-06)

(obr. 3) neskýtala příliš místa pro zástavbu, kterou tak musíme předpokládat buď v nevelkém rozsahu nebo pokračující i na zvolna se zdvíhajícím svahu pahorku, kam by přístupová cesta musela vést buď od východu po jeho svazích nebo jen úzkými komunikacemi – stezkami od jihu či severu podél vodního toku.

Zdejší romanticky zvlněný terén doplněný dnes severněji ležícími vodními plochami rybníku Strašík – původně rozlehlého močálu a menšího rybníku v další zákrutě potoka – přechází v severovýchodně od lokality ležící monumentální přírodní útvar hradiště Stará Kouřim, odkud jsou známy také nejbližší doklady laténského osídlení. Vzdálenost něco přes kilometr, která lokalitu dělila od východních svahů Staré Kouřimi byla při příhodných klimatických podmínkách jistě snadno a rychle překonatelná a vzájemná komunikace by tak mohla být realizována bez obtíží.

Okolnosti nálezu

Dvě třetiny plochy hloubeného zahradního bazénu byly bohužel před příchodem archeologa odtěženy, ve východní části však zbýval neporušený terén, který umožňoval dokumentaci a výzkum. Vytvořený řez ve směru SV–J a v délce 240 cm odhalil pod navážkou a ornici v hloubce jednoho metru úroveň sprašového podloží s větším zahloubeným objektem. Záchranný výzkum zachytil jen část jižního okraje objektu v délce hrany asi 180 cm a prozkoumal ho v ploše pouhých 2,8 m² do hloubky 140 cm. Po odečtení 30 cm navážky můžeme počítat s objemem 3,1 m³ prozkoumané zeminy, není však jisté, zda můžeme hovořit v tomto rozsahu o prozkoumané výplni objektu, který je v dokumentaci zachycen jako zahloubený až z úrovně sprašového podloží v jednom metru; je možné, že zjištěná 30 cm mocná rezavá vrstva probarvená spraší ho pouze překrývala. Na ní ležela 40 cm mocná šedočerná humózní vrstva. Nepochybnou výplň objektu tvořily tři vrstvy – na dně objektu ležící tmavá černohnědá vrstva při dně probarvená uhlíky, obsahující keramiku, nad ní hnědá vrstva s množstvím keramiky a zvířecích kostí a mezi obě vrstvy byla zčásti vklíněna světlejší hnědá hlinitá vrstva probarvená spraší s nízkou příměsí keramiky a dalšího odpadu. Vzhledem k celkové mocnosti všech tří vrstev pouhých 40 cm tvoří prozkoumaná kubatura nepochybně výplně objektu jen 1,12 m³. Problém však vidíme v tom, že většina

Obr. 3. Poloha lokality Toušice na terase Kouřimky (III. vojenské mapování, výřez z listu 4054-1)

nálezů pochází až z rezavé vrstvy zachycené v nákresu jako objekt pravděpodobně překrývající. Slabá příměs keramiky staršího pravěku (eneolit?) svědčí o přítomnosti staršího osídlení. Objekt lze s největší pravděpodobností interpretovat jako polozemnici z doby laténské. Lze ho pokládat za rezidenční, i když se nepodařilo v prozkoumané části zachytit obvyklé indicie obytných aktivit; jediným náznakem některé z domáckých činností může být hliněné kolečko s provrtem ze střepu nádoby. Bronzová miska vah však dokládá jednoznačně speciální výrobní aktivitu, i když tato se nemusela odehrávat přímo ve zkoumaném objektu.

Záchrannou akcí byl prozkoumán jen zlomek původní plochy objektu; podle běžných rozměrů laténských chat by to byla pouhá šestina průměrné obytné plochy, ale mohlo jít také o stavbu menších rozměrů, zvláště v případě, že by šlo o objekt výrobní. Tomu nenasvědčuje poměrně vysoká hustota střepů v počtu 147 jedinců na 1 m^3 . Pro srovnání s jinými oblastmi lze uvést minimální i maximální srovnatelné údaje z dalších laténských lokalit (např. Mšecké Žehrovice 67,5 zloмокů, Lovosice 86 zloмокů, chata č. 3 na východním předhradí Závisti 220 zloмокů) shrnuté již dříve M. Čižmářem (Čižmář 2003, 56). Prozkoumáním celé původní kubatury výplně objektu by se jistě mohlo dojít k odlišnému koeficientu hustoty, nicméně i koeficient hustoty střepů ve zbývající prozkoumané kubatuře $1,96 \text{ m}^3$ tvořené rezavou vrstvou a ornici je značný – 209 zloмокů keramiky (188 zloмокů, odečteme-li intruzi). Největší kumulace střepového materiálu byla shledána již v hloubce kolem 40 cm. Tvořilo ji 336 keramických zloмокů, což představuje 58 % veškerého keramického materiálu. Vzhledem k tomu, že jde o šedočernou humózní vrstvu pohřbenou pod 30 cm navážky, lze se pouze domnívat, že zde snad došlo ke kumulaci materiálu v důsledku rozorávání vrchní části výplně objektu, kterou by v tom případě tvořila i rezavá vrstva a část podorničí. Naopak 29 % (165 ks) střepového materiálu pocházelo z nepochybné výplně objektu v části zahloubené již do podloží (100–140 cm). Z toho asi 4 % střepů byla obsažena v nejspodnějších 10 cm výplně pokrývajících dno a můžeme je považovat za nálezy z doby existence funkčního objektu, další dvě vrstvy objekt zřejmě rychle zaplnily po jeho zániku. 12 % (73 ks) zloмокů pochází z hloubky zhruba 45–100 cm, to znamená z rezavé vrstvy a z části šedočerné humózní vrstvy, v jejíž svrchní části pak byla nalezena větší část keramických zloмокů.

Rozbor nálezů

Z objektu pochází celkem 593 zlomky keramiky (včetně nevýrazné eneolitické? intruze), miska bronzových vážek, 4 jemné deformované bronzové objímky, 163 zlomky zvířecích kostí, 64 drobné hrudky mazanice, 15 atypických fragmentů železa a 12 drobných hrudek strusky, což je uloženo pod příř. č. 195/99 v archeologické sbírce Regionálního muzea v Kolíně.

Keramické nálezy

Tvary nádob. Soubor tvořily keramické zlomky převážně menších rozměrů, které morfologii nádob pouze naznačovaly; asi třetinu souboru (194 ks) představovaly atypické zlomky. O typech nádob uvažujeme pouze na základě okrajových zlomků (65 ks) a ojedinělých zlomků podhrdlí. Nejvýrazněji byly zastoupeny mísy s oble zataženým okrajem (28 zl.), nezesíleným, vně zesíleným, nebo oboustranně zesíleným nebo dovnitř protaženým (*obr. 4:4–8, 14–16, 19–26, 28–29, 31*). Pro srovnání uvádíme, že jde o okraje typu 714/2, 4–7, 19 a 715/9–10 uváděné N. Venclovou (*Venclová 2001*, 398, Tab. B). Zdá se, že většina tvarů byla spíše slaběji klenuta. Další skupinu tvořily vyhnuté okraje (16 ks), nezesílené i zesílené, patřící nejspíše hrnkům s prohnutým hrdlem (*obr. 5:2, 4–9, 16, 18–19, 22*), méně (10 ks) se v souboru vyskytovaly drobné ovalené okraje (*obr. 5:11, 12*), srovnatelné s typem 212, 231/12 Venclové (*Venclová 2001*, Tab. B, 396–397); zbývající jedince (11 ks) představoval okraj oboustranně ovalený (*obr. 5:26*), okraje přímé (*obr. 4:25, 32*), kyjovitě rozšířené (*obr. 5:37–38*) či slabě vyhnuté (*obr. 5:1, 3*).

Dna byla nalezena v malém počtu (21 ks); šlo většinou pouze o zlomky spodních částí nádob s fragmentem obvodové části dna. Pokud lze soudit, byla dna rovná, až na jeden špatně identifikovatelný zlomek patřící snad prstencové nožce. Možná pro malý počet jedinců také nebyla zjištěna úprava stěny nade dnem v podobě hlazeného pásu, který v regionu vystupuje poměrně výrazně v souborech pozdně laténské keramiky, může to však být způsobeno i o něco starším chronologickým postavením.

Reparace nádob byla zjištěna u dvou různých nádob, a to pod okrajem mísy (*obr. 4:34*) a na hladkém hrdle nádoby se struhadlovitě drsněným podhrdlím (*obr. 6:3*). Oba zlomky pocházely ze dna objektu (120–140 cm).

Výzdoba nádob byla zjištěna pouze výjimečně. Černý smolný nátěr byl zjištěn pouze v šesti případech (1,1 %) a vždy byl jen stopově zachován. Pokud lze posoudit, pokrýval odsazená hrdla či oble zatažené okraje mis, v jednom případě i vnější dno. Kromě jediného zlomku s černým nátěrem nalezeného v hl. 120 cm se jeho výskyt kumuloval v hl. kolem 40 cm.

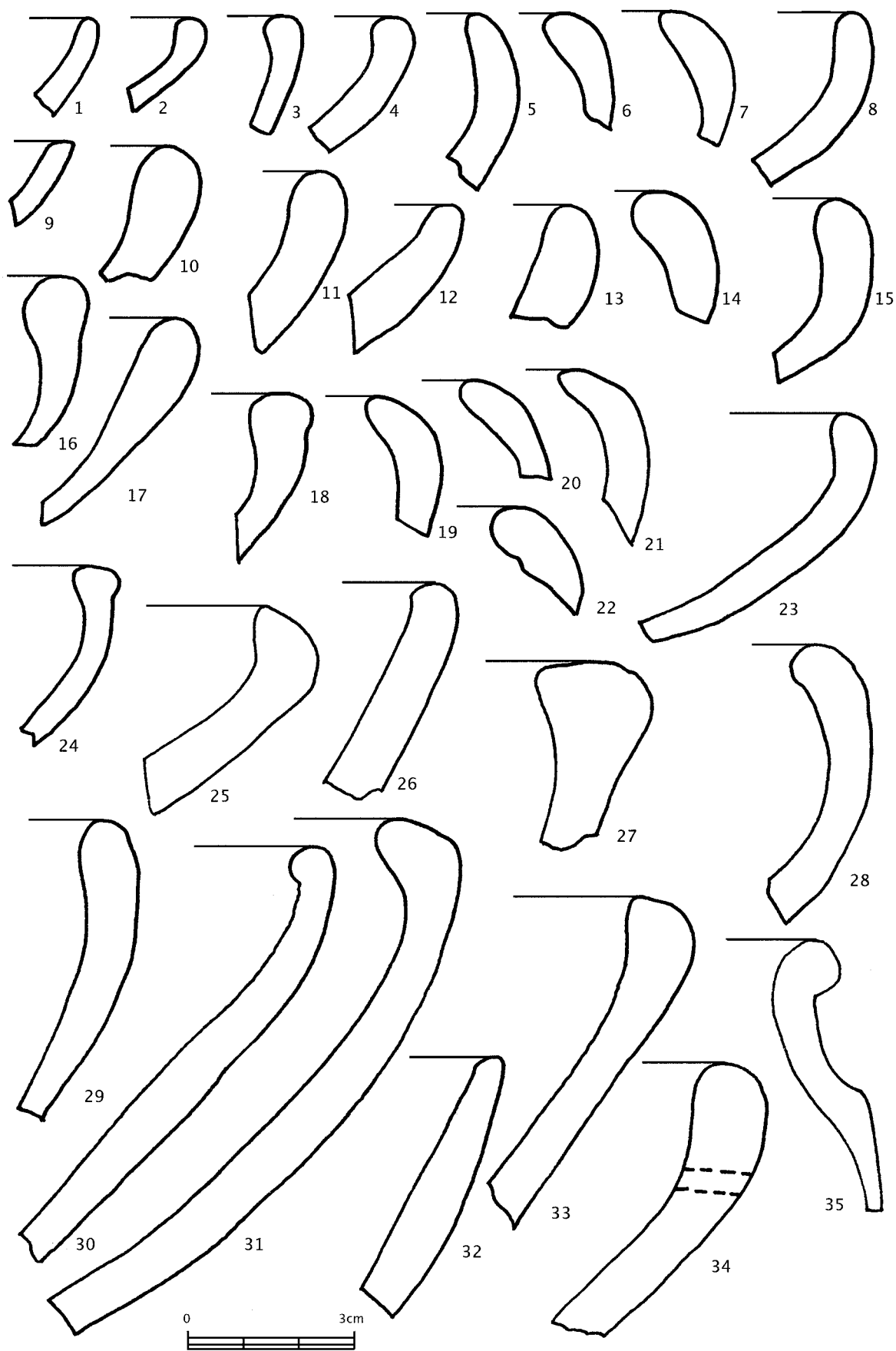
Bílý nátěr zde nepočítáme do výzdobných prvků, pro úplnost ho však uvádíme; byl zjištěn výhradně uvnitř mísovitých tvarů, a to ve dvou případech. Svislé hřebenování se vyskytlo také ojediněle – na pěti zlomcích pocházejících z hl. kolem 40 cm (*obr. 6:5*) a v jednom případě bylo užito na nádobě z tuhového materiálu. Vhlazovaná výzdoba na pouhých třech zlomcích pocházejících rovněž z hl. kolem 40 cm představuje klasický středočeský motiv složený z proužků a vlnice a byla identifikována výhradně na vnitřních stěnách nádob (*obr. 6:6, 19–20*). Ve všech případech byla užita na keramice z jemně plavené hmoty.

Technologie výroby. Při úpravě povrchu stěn nádob bylo nejčastěji (15 %) užito struhadlovité drsnění, zjištěné i ve vrstvě ležící přímo na dně objektu (*obr. 6:1–2, 4, 7–9*). Nejčastěji se vyskytovalo opět v hl. kolem 40 cm, což je samozřejmě dáno zejména uvedenou kumulací keramiky, ale nacházeno bylo i v ostatních vrstvách výplně úměrně četnosti keramických zlomků.

Tuhová keramika byla zastoupena jen dvěma zlomky, jeden z nich byl zároveň zdoben hřebenem (viz výše). Pocházejí z hl. 100–120 cm, tedy z části objektu zahloubené do podloží. Jejich mizivý počet odpovídá běžnému zastoupení v keramických souborech z této oblasti. Jemná plavená keramika byla relativně početná (11 %), někdy se stopami výroby na kruhu.

Nekeramické nálezy

Kovové nálezy. Z kovových nálezů byl bezesporu nejdůležitějším fragment bronzových vážek. Poškozená plochá bronzová kruhová miska o průměru 40 mm se třemi jemnými kruhovými provrty byla nalezena v hl. 110–130 cm, tedy v části objektu zahloubené již ve sprašovém podloží, zhruba 20 cm nade dnem (*obr. 7*). Tyto misky jsou součástmi rovnoramenných vážek a bývají obecně považovány za doklad buď šperkařské či mincovní výroby. Jejich nálezy – ať už křehčích misek nebo fyzicky odolnějších

Obr. 4. 1–15, 17–26, 28–29, 31–32, 34 – Toušice; 16, 27, 30, 33, 35 – Pučery

vahadel – jsou běžně známy z nálezového prostředí oppid. Na nížinných osadách zůstávají jejich nálezy zatím sporadické; uvedme alespoň z moravské oblasti nálezy z Bořitova a Pravčic (*Čižmář 2003*, 46–47, Tab. 32:5; *Meduna 1980*, 131, Taf. 110:15). K významu tohoto nálezu v rámci stanoveného mikroregionu lze přirovnat nález stříbrné mince z nedaleké Staré Kouřimi, ale lze si představit i souvislost se dvěma bronzovými závěskami pocházejícími ze Staré Kouřimi a z katastru Kouřimi, které by pravděpodobně bylo možno řadit do sféry šperkařské výroby (viz dále v přehledu lokalit). Další kovové nálezy představovaly čtyři jemně deformované bronzové objímky nalezené ve stejné hloubce jako fragment vážek (120 cm), které se lišily pouze zužujícím se průměrem (od 37 mm do 18 mm). Byly vyrobeny z plochého, na vrchní plošce jemně hráněného bronzového pásku o šíři 2 mm, jehož ozdobný konec s trojúhelníkovitě seříznutým a hráněným závěrem byl vždy přeložen přes druhý nezdobený konec a určen tak zjevně k vnějšímu pohledu (*obr. 8*). Odhlédneme-li od deformace, jejich snad původně oválný tvar, plochý průřez pásku, jednostranná profilace a postupně se zužující průměr by ukazovaly nejspíše na aplikaci na rukojeti neznámého předmětu, vyrobeného pravděpodobně z organické hmoty, která nezanechala stop. Železné fragmenty (15 ks) byly neidentifikovatelné, v některých případech můžeme snad uvažovat o úlomcích hřebů nebo skob. Také minimum struskového materiálu nacházejícího se nahodile ve všech vrstvách objektu svědčí pouze o pravděpodobném zpracování kovu na lokalitě.

Z ostatních nálezů je nápadné jen nepatrné množství mazanice v podobě drobných hrudek, z nichž pouze na jediné vidíme hladkou plošku se 4 mm mocnou „zašlapanou“ vrstvičkou, která může být i dokladem dusané podlahy. Zvířecí kosti byly početné, ale nebyly předmětem analýzy zejména z důvodu, že nelze rozlišit případnou eneolitickou intruzi.

CHRONOLOGICKÉ POSTAVENÍ NÁLEZŮ Z TOUŠIC VE STRUKTUŘE SÍDLIŠTNÍ SÍTĚ KOUŘIMSKA V DOBĚ LATÉNSKÉ

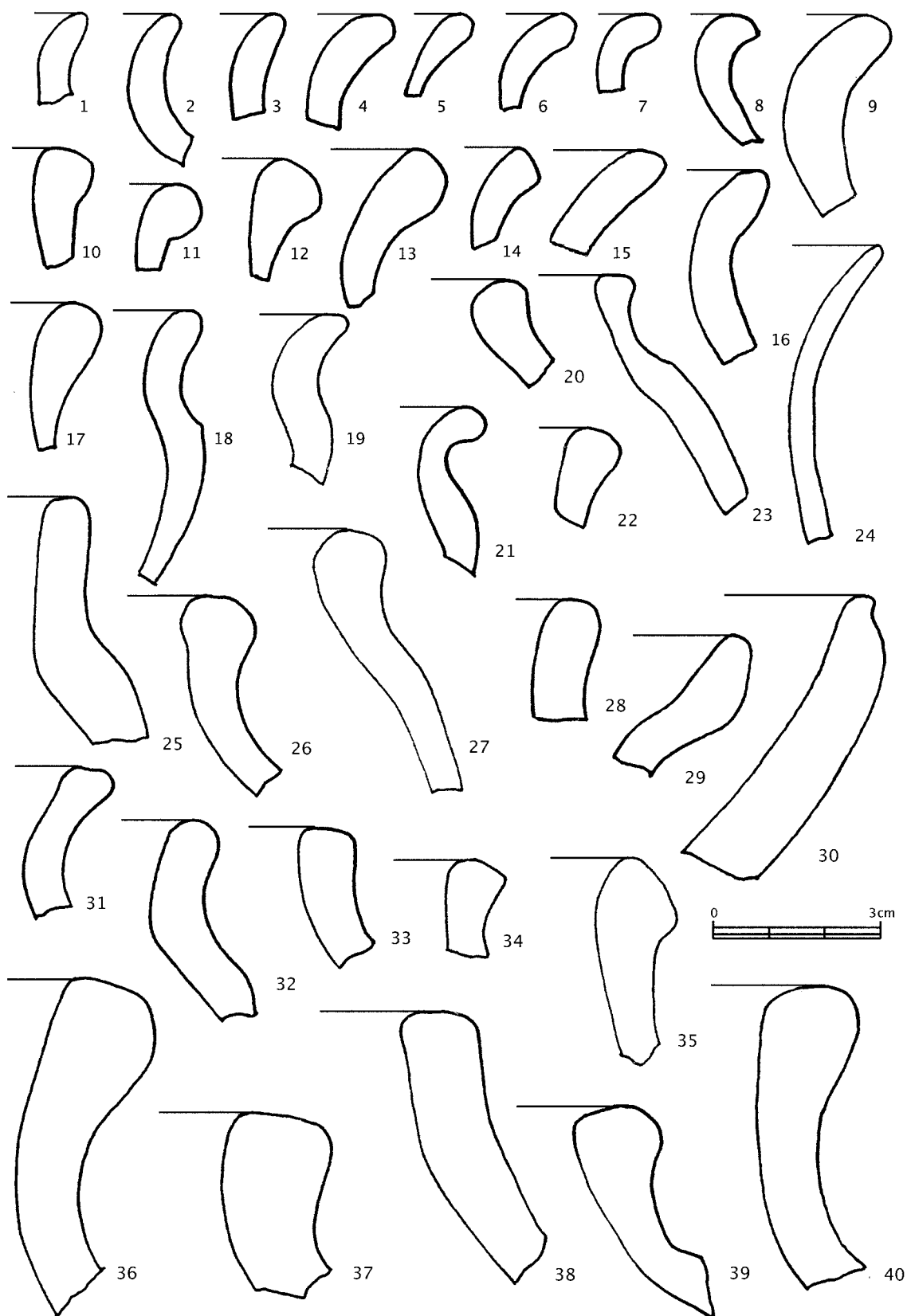
Datování objektu z Toušic

Získaný keramický soubor lze zařadit buď do mladší fáze staršího horizontu C1/C2 N. Venclové nebo stojí na samém počátku stupně C2/D1 (srov. *Venclová 2001*). Soubor obsahuje značné množství struhadlovitě drsněné keramiky jako dobré diagnostické kritérium tohoto období ve středních Čechách, ale pouze sporadicky další spolehlivé kritérium – černý nátěr na keramice, což nese svědčí ještě o jeho všeobecné oblibě. Ve srovnání např. s keramickými soubory z Chotusic na Čáslavsku, kde černý nátěr tvoří prvek vystupující velmi výrazně a zároveň je provázený i dalším výrazným znakem – mísami se zalomenou stěnou, charakteristickým pro horizont C2/D1, můžeme konstatovat, že soubor z Toušic tento druhý znak ještě zcela postrádá (*Valentová – Šumberová, v tisku*). Zcela v něm převládají mísovité tvary s oble zataženým okrajem. Nacházíme v něm však i výrazná odsazení hrdla a těla žebérkem u hrncovitých nádob a ze starší keramiky se objevuje ojediněle i kónický hrnec. Rovněž vnitřní vhlazovaná výzdoba naznačuje už převzetí mladších výzdobných tendencí, byť nevýrazně. Souhrnně lze keramiku asi nejlépe charakterizovat vývojem ve stupni LT C2.

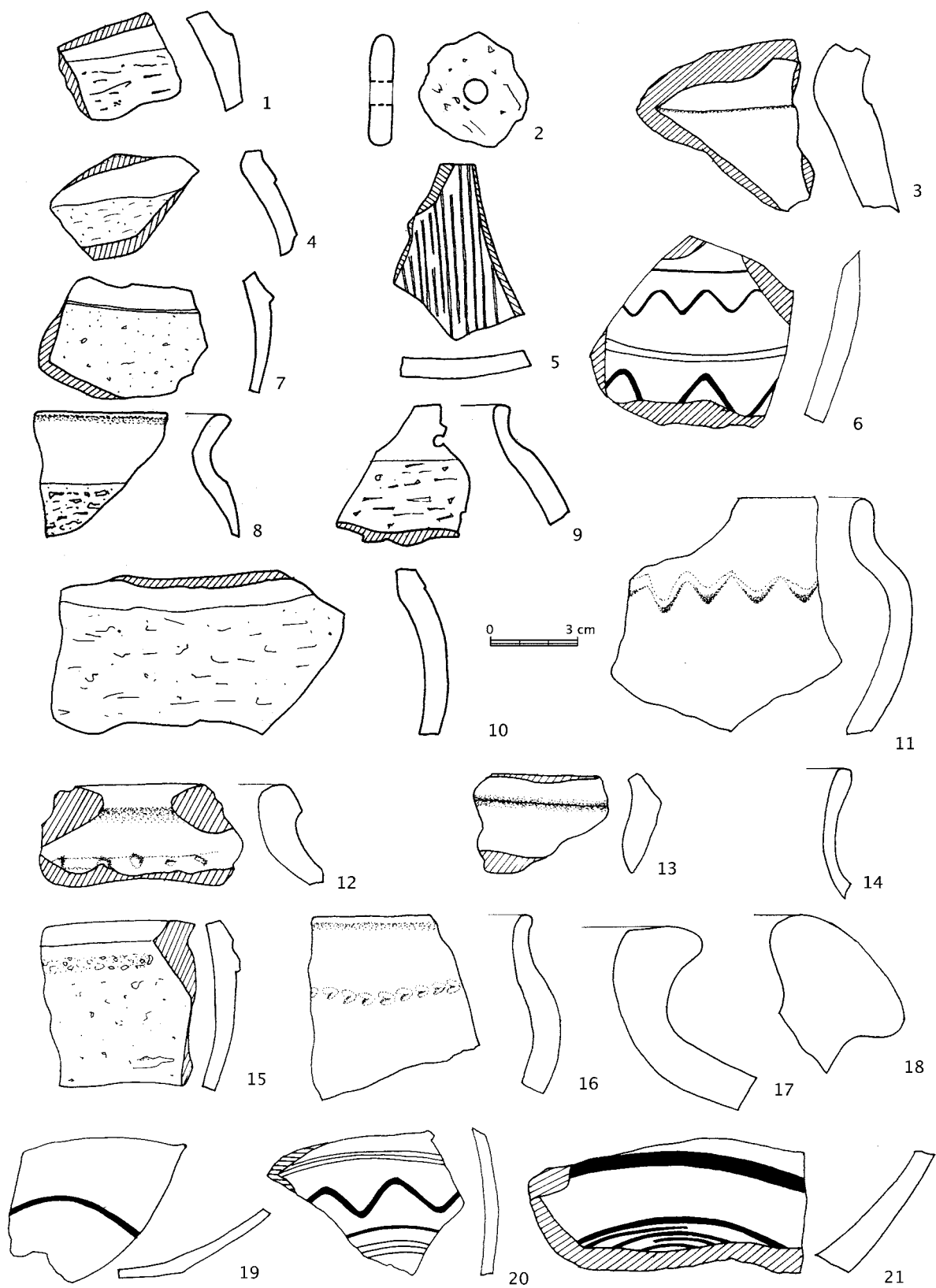
Sídlištní síť doby laténské v povodí Kouřimky, Bečvářky a horní Výrovky

Mikroregion povodí Kouřimky s přítokem Bečvářkou patří v pravěku vedle východně přiléhajícího Kolínska k nejhustěji osídleným územím ve středních Čechách. Byl trvale osídlen už v období neolitu, ve starším i mladém eneolitu, průběžně v době bronzové s kulminací v období kultury knovízské a výrazně ve starší době železné. Na jejím konci osídlení zřejmě zesláblo. V době laténské nastává vzestup v hustotě sídlištní sítě a laténské nálezy včetně hrobových máme prozatím doloženy již z 21 katastrálních území v 50 polohách (viz dále v přehledu lokalit). Mikroregion zůstává, i když řidčeji, osídlen i v době římské a opětovný nárůst lokalit zaznamenáváme pak v období hradištním. Zejména v prostoru položeném blíže k Labi, kolem horního toku Výrovky, registrujeme na jednotlivých katastrech obcí desítky až patnáctinásobné osídlování různými pravěkými kulturami. Intenzivní osídlovací procesy zaznamenáváme také v okolí Kouřimi (v průměru v období 7–13 archeologických kultur v rámci jednotlivých katastrů) a řidčeji pak jižním směrem podle toku Kouřimky i Bečvářky (v průměru v období 4–8 archeologických kultur). Většina z 21 katastrálních území s laténskými nálezy na Kouřimsku byla osídlena už v období

Obr. 5. 1–19, 22–23, 25–26, 28–41 – Toušice; 24, 27 – Poboří

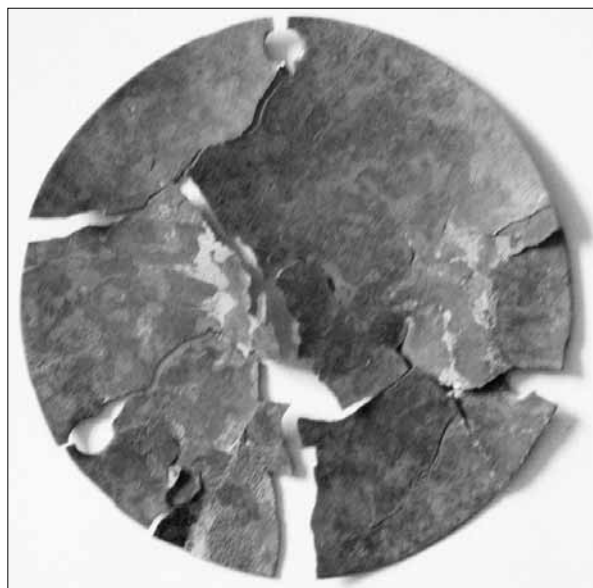

Obr. 6. 1–10, 13, 15, 19–20 – Toušice; 11 – Broučkov; 12, 16 – Pučery; 14, 21 – Přebozy; 17–18 – Poboří

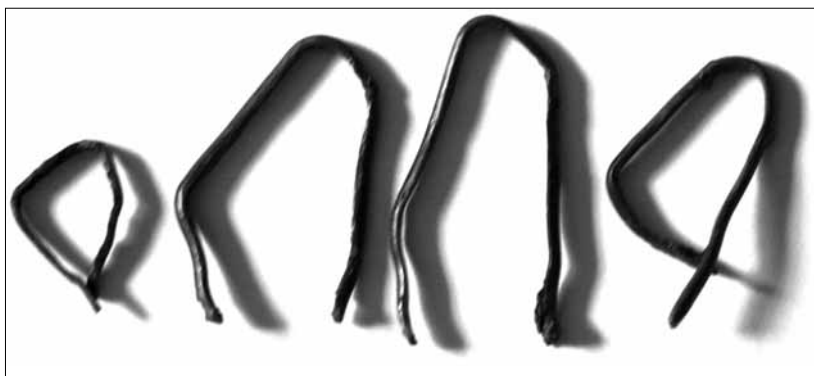
kultury bylanské, jejíž doklady byly zjištěny zatím na patnácti z nich. Halštátolaténské nebo časně laténské období je doloženo na jedenácti katastrech, z čehož na devíti z nich nacházíme i předchozí osídlení bylanské kultury. Kontinuitu osídlení jednotlivých areálů však doložit nelze, protože u většiny starších nálezů chybí přesnější lokace. Tyto údaje jsou pochopitelně poplatny stavu současného poznání, ale i tak určitým způsobem charakterizují zkoumaný sídelní prostor. Ve výběru konkrétní polohy se v něm laténské osídlení nejčastěji shoduje s kulturami eneolitickými, dále s kulturou lužickou, knovízskou a bylanskou a s osídlením doby římské – tyto závěry vycházejí většinou z původních informací Dvořákových (Dvořák 1936). Lze je srovnat např. s údaji zjištěnými pro Kutnohorsko a Čáslavsko, ležící východněji ve středočeské oblasti, kde jsou rovněž vyhledávány osvědčené polohy tradičně využívané; laténská sídliště tam nejčastěji korespondují s osídlením doby bronzové a neolitu, méně s kulturou bylanskou a ojediněle s eneolitickými lokalitami. Téměř chybějící osídlení doby římské na Čáslavsku další adekvátní srovnání neumožňuje (Valentová 1996, 731).

Na Kouřimsku zatím převládají laténské sídlištní nálezy zjištěné v 30 polohách nad hrobovými nálezy známými dosud pouze z šestnácti poloh. Ve čtyřech případech nelze určit s jistotou, zda nejde jen o ojedinělý, např. ztracený předmět. Na devíti katastrech máme registrována současně laténská sídliště i pohřebiště, a to i ve větším počtu. Pro stanovení konkrétních areálů však většinou postrádáme přesnější lokalizaci nálezů a také jejich důkladnou revizi, která by umožnila exaktnější stanovení jejich chronologické pozice, pokud by to dovolila jejich již konstatovaná torzovitost.

I přes uvedené tisícileté sídlištní tradice a bohatý výčet pravěkých nálezů v okolí (např. kat. území Hlaváčovy Lhoty sousedící s katastrem Toušic bylo využito v období nejméně šestnácti různých pravěkých kultur) nejsou z katastru Toušic dosud známy četnější pravěké nálezy až na ojedinělý starší nález hrobu únětické kultury, hrobu z hradištního období a nálezy ze staršího pravěku (eneolit?) přímo na lokalitě. Nález sídlištního laténského objektu v Toušicích se tak jeví spíše v souvislosti se zahušťováním sídlištní sítě v mladších obdobích laténu, konstatovaným nedávno i pro prostor nejvýchodnějšího okraje středních Čech pod Železnými Horami (Valentová – Šumberová, v tisku). Tomu nasvědčuje také dosavadní stav materiálové základny, o kterou se lze při zkoumání vývoje laténského osídlení v daném prostoru opřít. Pokud jsou nálezy revidovatelné a mají určitou vypovídací hodnotu, lze jimi v mikroregionu Kouřimky a Bečvářky doložit – po počáteční bohatě zastoupené fázi Ha D/LT A nebo LT A zjištěné v šestnácti polohách a výrazném hiátu ve starším laténu, doloženém pouze několika kostrovými hroby, datovanými většinou široce do 3. století – zakládání sídlišť až v další osídlovací vlně, nejspíše od stupně LT C1b, s výrazným nárůstem počtu sídlišť ještě později. Těchto mladých sídlišť je registrováno dosud devatenáct a některá z nich se zdají mít výrazně pozdní charakter (Přebozy, Pučery, Podousy, Poboří, Hradenín, Mlékovice); jejich trvání mohlo být případně ohraničeno pouze stupněm LT D1, což na základě minima nálezů nelze přesněji stanovit. Volba polohy pro sídliště na katastru Toušic může souviset s osídlením návrší Stará Kouřim, byť ve větším rozsahu nedoloženém, ale dle publikovaných sporých údajů shodně datovatelném (Justová 1968, 103). Dlouholetý systematický archeologický výzkum o něm sice nepřinesl hmatatelnějších dokladů než uváděné „stradonické střepy“ a jedinou chatu, nicméně blízkost obou poloh, jistá specifika polohy v Toušicích, včetně možného kontaktu časového a zejména nález naznačující jemnou práci s kovem, nás vedou k domněnce možných souvislostí. Tato je však pouze námětem k dalšímu bádání, neboť na základě tak skromných hmotných dokladů by bylo velmi předčasné interpretovat funkci jen omezeně prozkoumaného zahloubeného objektu a posuzovat význam zjištěné polohy. Nález části vážek však patří k artefaktům, které by neměly zůstat bez povšim-

Obr. 7. Toušice. Miska bronzových vážek

Obr. 8. Toušice. Deformované bronzové objímky

nutí, zvláště vzhledem k řadě dalších významných zejména pozdně laténských nálezů z východně přiléhajícího Kolínska, naznačujících význam prostoru levobřeží ohybu Labe u Kolína. Shromážděné informace, byť jsou určitým vodítkem, vycházejí jen z velmi torzovitěho materiálu a poskytují tak pouze torzovitý obraz naznačující tendence osídlovacích procesů na Kouřimsku v době laténské.

PŘEHLED LOKALIT Z DOBY LATÉNSKÉ V POVODÍ KOUŘIMKY, BEČVÁRKY A HORNÍ VÝROVKY (OBR. 1)

1. Bečváry

Bez lokalizace. Zlomek keramiky s kolkovanou výzdobou půlměsíčku zavěšených na lince. Datace: LT A? Uložení: M Kutná Hora, i. č. 2342 (Inventář Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, převzato ze sbírky zrušeného muzea v Uhlířských Janovicích). Nepublikováno.

2. Dobřichov

A. Dům p. Zahradníčka, č.p. 119; kostrový hrob z r. 1935 – bronz, švartna, 2 nádoby. Datace: 3. stol. př. n. l. Uložení: M Kolín, Dv. č. 7097 střepy, Dv. č. 7098 miska (nerevid.), i. č. 10541–49 bronzové šperky a švartna. Lit.: *Dvořák 1936*, 86; *Filip 1956*, tab.LXII:1–5.

B. Macháčkova cihelna; kostrový hrob – bronzový kruh. Datace: LT B–C. Uložení: M Kolín, i. č. 9940. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, obr. 26; *Filip 1956*, 340–341.

C. Pole ppč. 397/5 SSV od silnice Cerhenice – Dobřichov; průzkum plynovodní přípojky 1975. Sídliště – zlomky keramiky. Datace: Ha D/LT A. Uložení: M Kolín, př. č. 3/75b, 3/75c. Lit.: *Sedláček 1978*, 21.

D. Západní okraj střední části obce; stavba bytových jednotek JV č.p.147, 1969. Sídliště – keramika. Datace: LT C–D, LT C2/D1. Uložení: M Kolín, př. č. 106/96 a DAR 19/2004. Lit.: *Vaněk 1972*, 30.

3. Hlaváčova Lhota

(v literatuře i pod lokalitou Třebovle nebo Broučkov)

A. Rozhraní katastru obce a Kouřimi, vymezeno na východě vidlicí soutoku vodotečí; povrchový průzkum. Sídliště – zlomky keramiky. Datace: LT B–D. Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Prkno – Vávra – Zápařka 1987a*, 246.

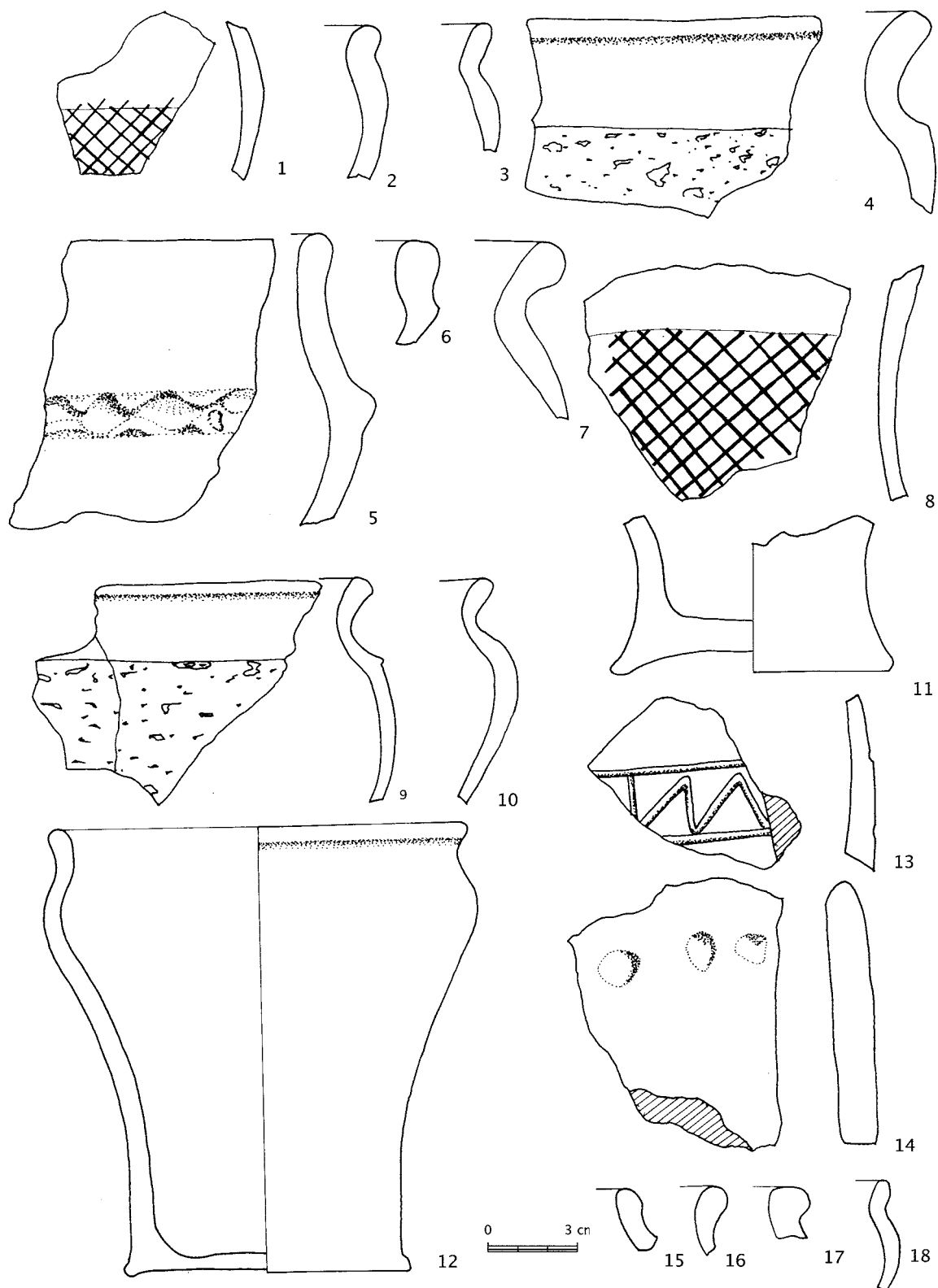
B. Pole SV od dvora Broučkov; sídliště – zlomky keramiky. Datace: Ha D/LT A. Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Prkno – Vávra – Zápařka 1987a*, 246.

C. Severně a SZ od dvora Broučkov; sídliště – zlomky keramiky. Datace: Ha D/LT A. Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Prkno – Vávra – Zápařka 1987a*, 246.

D. Dvůr Broučkov; sídlištní jáma – zlomky keramiky. Datace: LT A. Uložení: M. Kolín, Dv. č. 9520–9522 (č. 9520 – obr. 6:11, č. 9521 nerevidovatelné).

E. Bez lokalizace; keramika z Waňkových nálezů. Datace: Rybová L2c. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 2282–3, 2286. Lit.: *Rybová 1968*, 49 (XXXVIII:9,10).

Fragment mísy. Uložení: M Kolín, Dv. č. 5981, nerevidovatelné (zapsáno jako Třebovle, pochází ze školní sbírky v obci).

Obr. 9. 1, 8, 10 – Přebozy; 2, 4, 6, 16 – Podousy; 3 – Žabonosy; 7 – Mlékovice; 5, 9, 14 – Poboří; 11 – Klášterní Skalice; 12, 17–18 – Svojsice; 13, 15 – Horní Chvátliny

4. Hradenín

A. Západní úbočí údolí na pozemcích pana Drahaňovského a pana Hanuše; sídliště – objekty. Datace: LT C–D. Uložení: M Kolín – nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 130; *Rybová 1968*, 15.

B. Na malých familiích, ppč. 266/1,2 SV část obce (kravín); kostrový hrob mužský s železnou sponou spojené konstrukce. Výzkum ARÚ Praha 1978. Datace: LT C1. Uložení: M Kolín, př. č. 4/78. Lit.: *Štefanová – Šaldová 1982*, 258–261.

C. Nade mlýnem (býv. ppč. 125), SZ okraj obce; sídliště – objekty. Výzkum M Kolín 1976. Datace: Ha D/LT A. Uložení: M Kolín, př. č. 2/76. Lit.: *Sedláček 1981*, 45.

5. Chotutice

A. Pískovna; kostrový hrob s nádobou (meziválečné období). Uložení: dříve M Pečky, nyní nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 132; *Filip 1956*, 348. – Kostrový hrob s keramikou, 1973. Datace: LT B–C. Uložení: M Kolín, i. č. 12013. Lit.: *ARÚ Praha, č.j. 2439/73*.

B. Trasa plynovodu 1960; sídliště – objekty. Uložení: ARÚ Praha. Datace: LT B–D. Lit.: *ARÚ Praha, č.j. 4747/60*.

6. Chvátliny Dolní

Místní zahrady; sídliště – objekty (sbírka ing. J. Falty ze Zásduk). Datace: LT B–D? Uložení: M. Kolín, Dv. č. 6787–88 (střepta a brousek), nerevidovatelné.

Chvátliny Horní

Bez lokalizace; keramika s vnějším vhlazováním. Datace: pozdní latén. Uložení: M Kolín, b. č., nepublikováno, *obr. 9:13,15*. Dvořák uvádí i bronzovou plastiku koníčka z doby laténské nebo římské, bez údaje o uložení. Jeden zlomek keramiky pozdně laténské nalezen při revizi sbírky u souboru starší keramiky z této lokality, př. č. 67/99. Lit.: *Dvořák 1936*, 88, 132.

7. Klášterní Skalice

A. Před č.p. 18; rýha pro kanalizaci. Sídlíště – zlomky keramiky. Datace: ? Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Kudrnáč 1967*, 17.

B. Bez lokalizace; sídliště – keramika. Datace: pozdní latén? Uložení: M Kolín, Dv. č. 5548 (*obr. 9:11*). Lit.: nepublikováno.

C. Bez lokalizace; zlomky keramiky. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 3451–58. Datace: latén?

8. Kouřim

A. Běšínov; velká hrncovitá nádoba. Datace: Rybová L3. Uložení: M Kouřim, i. č. 478. Lit.: *Rybová 1968*, 21.

B. Stará Kouřim, č. kat. 787; sídliště – zahloubená chata, 1957. Datace: 2. stol. př. n. l.? Uložení: M Kolín, př. č. 138/96. Lit.: *Justová 1968*, 103.

Nepublikováno; ze slovanských hrobů je publikovaná bronzová závěska. Lit.: *Píř 1909*, 103, obr. 60.

V r. 1948 nalezeny v sondě „napříč všemi areály hradiště“ sporadické zlomky keramiky a bronzový kroužek. Datace: Rybová L3. Uložení: M Kolín? Lit.: *Šolle 1949*, 28; *Rybová 1968*, 21.

Kolem r. 1894 stříbrná hexadrachma s nápisem TITTO. Datace: po pol. 1. stol. př. n. l. Uložení: Národní muzeum v Praze. Lit.: *Radoměřský 1955*, 51.

C. U nádraží; bronzová závěska. Lit.: *Dvořák 1936*, 88, 137; *Batelka 1960*, 752. Nerevidovatelné, možná totožnost s nálezem bronzové závěsky „pod hradbami“? Datace: LT D. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 54472.

D. JZD-vepřín; kostrový hrob ženský. Datace: 2. pol. 2. stol. př. n. l. Uložení: M Kouřim, i. č. 476. Lit.: *Batelka 1960*, 752; *Hrala 1964*, 790.

E. U křížku – severní okraj katastru; sídliště – keramika. Povrchový průzkum. Datace: LT B–D. Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Prkno – Vávra – Zápařka 1987b*, 87.

F. Bez lokalizace; zlomky keramiky. Datace: latén. Uložení: Národní muzeum v Praze. Nepublikováno.

9. Libodřice

A. Za stodolou pana Nádeníka, 1891; kostrový hrob s bronzovými sponami, esovitě zprohýbaným náramkem a stříbrným prstenem. Datace: LT A–B. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 66003–7, 66009–11. Lit.: *Filip 1956*, 362.

B. Dvůr pana K. Šmejkalů č.p. 8; kostrový hrob. Datace: LT B. Uložení: M Kouřim, i. č. 475/147 – železná spona na levém rameni a bronzový náramek s přeloženými konci, železná spona i. č. 476 nerevidovatelná. Lit.: *Filip 1956*, 362.

C. Pole pana Matouška; kostrový hrob s lahovitou nádobkou, 1932. Datace: LT B? Uložení: M Kouřim, i. č. 473/146. V roce 1934 bronzový náramek a zlomek téhož. Uložení: M. Kouřim, i. č. 474 a M Kolín? Lit.: *Filip 1956*, 362; *Batelkův inventář Muzea Kouřimska v Kouřimi*.

D. Pole pana J. Kotrče; kostrové hroby. Nerevidovatelné. Lit.: *Filip 1956*, 362.

E. Pole pana J. Koláře; sídliště – dvě vázovité nádoby a část zásobnice, nedaleko „pozdně bylanské“ sídliště s keramikou už vykazující laténský vliv (nerevidovatelné). Datace: Ha D/LT A. Uložení: M Kolín, Dv. č. 8088 pískovcový mlýn z jámy, revidováno; dále př. č. 114/2001 skleněný korál, revidováno. Lit.: *Dvořák 1936*, 79, 85, 139 (k poloze a–e); *Rybová 1968*, 23.

10. Mlékovice

Zahrada pana Novotného; sídliště – zásobnice a přesleny ze střepů. Datace: Rybová L3. Uložení: M Kolín, Dv. č. 10568 (kolečko ze střepu); př. č. 29/80 (zl. keramiky z bývalé sbírky muzea v Uhlířských Janovicích – nepublikováno, *obr. 9:7*). Lit.: *Dvořák 1936*, 86, 141; *Rybová 1968*, 25.

11. Plaňany

A. Stavba sokolovny, 1894; kostrový hrob. Datace: 2. pol. 3. stol. př. n. l. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 52425–29. Lit.: *Filip 1956*, 371–372; *Sankot 1991*, 413–414, Fig. 10.

B. Na Skřipci (proti cukrovaru); sídliště, 1898. Datace: Rybová L1. Uložení: M Poděbrady, i. č. 2417–2465. Lit.: *Dvořák 1936*, 75, 76, 114; *Rybová 1968*, 37–38.

C. U cukrovaru; kostrový hrob. Datace: ? Uložení: ? Lit.: *Dvořák 1936*, 85; *Filip 1956*, 371.

D. Bez lokalizace; nádoba. Datace: LT B–C. Uložení: M Kolín, i. č. 5667. Lit.: *Filip 1956*, 371–372.

E. Povrchová prospekce v místech lineárního útvaru, zjištěného leteckým snímkováním (spolu s keramikou doby římské a středověku). Datace: LT B–D. Uložení: ARÚ Praha. Lit.: *Gojda 1997*, 90.

12. Poboří

A. Pole pana Růžičky a pole pana Hurta, 1923; sídliště – keramika, bronzová ozdoba. Datace: pozdní latén. Uložení: M Kolín, př. č. 36/99 – evidence starého fondu (5 zl. keramiky – *obr. 6:21; 9:9*) a Dv. č. 9781 a 9978 z pole pana Hurta (*obr. 5:24,27*). Dále ev. č. DAR 67/2005 (3 zl. keramiky – *obr. 6:20; 9:5,14*). Datace: LT A. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 144; *Rybová 1968*, 38 – uvádí jako nerevidovatelné.

B. Písečník pana Tlapáka; žárový hrob, 1932 (nádoba, dva bronzové náramky, stopa železného předmětu). Datace: LT A–B? Uložení: nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 80; *Filip 1956*, 372.

C. Bez lokalizace; železné kopí a bronzový kruh. Datace: LT B–C. Lit.: *Filip 1956*, tab. LX:10,16.

13. Podousy

A. Obě cihelny a okolní pole; sídliště. Datace: mladý/pozdní latén. Uložení: M Kolín, Dv. č. 6374 (*obr. 7:2*), 6594–5, 6609–12, 6622 (*obr. 9:6*), 6623–4, 7609 (*obr. 9:16*), 7984 (*obr. 9:4*; i. č. 2811. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 145; *Rybová 1968*, 39 – uvádí jako nerevidovatelné.

B. Bez lokalizace; keramika, přesleny, švartnový vývrtek, zlomek „hnědého“ skleněného náramku a další předměty. Datace: Rybová L2c. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 16578–99. Lit.: *Rybová 1968*, 38–39 (tab. XXXIII:7–17); *Venclová 1990*, 276.

14. Polní Voděrady

A. U břízy; sídliště – jáma 1 – keramika s vhlazováním, náramek z modrého skla, pozdně bylanská keramika. Datace: Rybová L1 a L2c. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 15515–17, 16614–38. Lit.: *Píč 1897*, 188; *Dvořák 1936*, 86, 151; *Rybová 1968*, 39–40; *Venclová 1990*, 276.

B. Pole pana Klingra; sídliště – objekty. Nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 151.

C. Cihelna; sídliště – objekty. Nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 151.

D. Na rukávě; nádoba, železná sekera, skleněný náramek, cedník, nerevidovatelné. Datace: LT C–D. Lit.: *Dvořák 1936*, 86, 151.

15. Přebozy

Písečník. Sídliště – objekt. Datace: Rybová L2c. Uložení: M Kolín, Dv. č. 9863 (obr. 6:24, vhlazování); př. č. 69/99 – evidence starého fondu, *obr. 6:14; 9:1,8,10*. Datace: Ha D/LT A. Nepublikováno. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 146; *Rybová 1968*, 40 (tab. XXXII:6–7).

16. Pučery

Panské pole; sídliště – keramika. Datace: Rybová L2c; pravděpodobně i mladší. Uložení: M Kolín, Dv. č. 10597–613, 10628 (*obr. 4:16,27,30,33,35; 6:12,19*). Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 146; *Rybová 1968*, 41 (tab. XXXIII:1 – i. č. 10628).

17. Radim

A. Obecní písečník a cihelna; kostrové pohřby. Datace: 4.–3. stol. př. n. l. Uložení: M Kolín, i. č. 9990–92 (zl. náramku, mísy), 9995–97 (kopí, kopí, meč). Jen částečně revidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 146; *Filip 1956*, 378, tab. LX:14 (kopí) a LXIV:15 (kruh).

B. Bez lokality; zl. tuhové situly. Datace: Rybová L2b? Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 15650. Lit.: *Rybová 1968*, 41.

18. Svojišice

A. U cukrovaru; kostrový hrob s bronzovým náramkem. Datace: 3. stol. př. n. l.? Uložení: M Kolín, i. č. 10000 – zl. železného náramku. Lit.: *Dvořák 1936*, 86; *Filip 1956*, 383.

B. Na Skalce; bronzová spona. Datace: pozdní latén. Uložení: nerevidovatelné. Lit.: *Filip 1956*, 383.

C. Bez lokalizace; keramika. Datace: Ha D2 a pozdní latén. Uložení: M Kolín, Dv. č. 9289 (*obr. 9:18*); dále př. č. 80/99 (128 zl. keramiky Ha D?) a 81/99 (nádobna na *obr. 9:12*) – dodatečná evidence Dvořákovy sbírky. Lit.: *Dvořák 1936*, 86, 89, 148.

D. Karlov, rozšiřování objektu FMV, 1982; sídliště – keramika. Datace: Ha D/LT A? Uložení: M Kolín, př. č. 20/82b (6 zl. – *obr. 9:17*). Lit.: *Hrala – Hralová 1974*, 29–33.

19. Toušice

Sídlištní objekt, 1999. Keramika, struska, miska bronzových vážek. Datace: LT C2. Uložení: M Kolín, př. č. 195/99. Lit.: *Mazač – Tvrdlík 2000*, 126.

20. Vrbčany

A. Podél silnice Praha – Český Brod; sídliště. Datace: Ha D/LT A. Uložení: M Kolín, př. č. 51/97. Lit.: *Vaněk 1973*, 170–171.

B. Pole pana Klabzuby; sídliště – keramika. Datace: Rybová L3. Uložení: M Kolín, i. č. 10561–62. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 152; *Rybová 1968*, 51, tab. XXXIX:16,17.

C. Kostel sv. Václava; kulturní vrstva – keramika. Datace: Ha D/LT A. Uložení: M Kolín, př. č. 156/99. Lit.: *Charvátová – Spurný – Venclová 1992*, 224–225. Nepublikováno.

D. Bez lokalizace; železný kroužek. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 66024.

21. Žabonosy

A. Pozemek pana Kozáka; kostrový hrob s železným kopím (nález J. Batelka). Nerevidovatelné. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 153.

B. U dvora; bronzová záponka řetězu a 3 bronzové kroužky – kostrový hrob? Datace: 3. stol. př. n. l. Uložení: Národní muzeum v Praze, i. č. 55891. Lit.: *Dvořák 1936*, 85, 153.

C. Pískovna; sídliště. Uložení: M Kolín, př. č. 71/99 (evidence starého fondu – 2 zl. keramiky), *obr. 9:3*. Datace: LT C–D. Lit.: nepublikováno, *Dvořákův deník 1932–1933*.

PRAMENY

- Dvořákův deník 1932–1933*, rkp. Osobnostní fond F. Dvořák. Sbírkový materiál Regionálního muzea v Kolíně.
Původní inventář Dvořákovy sbírky, rkp. Archiv archeologického oddělení Regionálního muzea v Kolíně.
Původní Batelkův inventář Muzea Kouřimska v Kouřimi.
Inventář Českého muzea stříbra v Kutné Hoře.
Archiv Archeologického ústavu AV ČR Praha, č.j. 2439/77a 4747/60 (Chotutice).
Katalog prehistorické sbírky Národního muzea v Praze (digitalizovaná verze).
III. vojenské mapování, list 4054–1

LITERATURA

- Batelka, J. 1960*: Laténský kostrový hrob v Kouřimi, *Archeologické rozhledy* 12, 752.
Čížmář, M. 2003: Laténské sídliště v Bořitově. *Pravěk. Supplementum* 10. Brno.
Dvořák, F. 1936: *Pravěk Kolínska a Kouřimska*. Kolín.
Filip, J. 1956: *Keltové ve střední Evropě*. Praha.
Gojda, M. 1997: *Letecká archeologie v Čechách*. Praha.
Hrala, J. 1964: Laténské kostrové hroby z českých nálezů, *Archeologické rozhledy* 16, 789–793.
Hrala, J. – Hralová, J. 1974: Halštatské kolínkovité spony v Čechách, *Archeologické rozhledy* 26, 29–33.
Charvátová, K. – Spurný, V. – Venclová, N. 1992: *Nálezové zprávy StAÚ 1919–1952*. Praha.
Justová, J. 1968: *Nálezové zprávy Archeologického ústavu ČSAV 1955–1964. Archeologické studijní materiály* 6. Praha.
Kol. 1933: Poměry přírodní na Kolínsku a Kouřimsku. Kolín.
Kudrnáč, J. 1967: Klášterní Skalice, o. Třebovle, okr. Kolín, *Výzkumy v Čechách* 1965, 17.
Mazač, Z. – Tvrdlík, R. 2000: Archeologické výzkumy kolínského muzea v roce 1999, *Středočeský vlastivědný sborník* 18, 125–128.
Meduna, J. 1980: *Die latènezeitliche Siedlungen und Gräberfelder in Mähren*. Brno.
Píč, J. L. 1897: Popelovitá jáma laténská u Voděrad, *Památky archeologické* 17, 188.
Píč, J. L. 1909: *Starožitnosti země české III.1. Čechy za doby knížecí*. Praha.
Prkno J. – Vávra M. – Zápařka L. 1987a: Hlaváčova Lhota, o. Třebovle, okr. Kolín, *Výzkumy v Čechách 1984–1985*, 246.
Prkno J. – Vávra M. – Zápařka L. 1987b: Kouřim, okr. Kolín, *Výzkumy v Čechách 1984–1985*, 87.
Radoměřský, P. 1955: Nálezy keltských mincí. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.), *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha, 35–84.
Rybová, A. 1968: Laténská sídliště ve východních Čechách a v přilehlé oblasti středočeské. Hradec Králové.
Sankot, P. 1991: *Motifs zoomorphes dans l'art latézien de la Bohême au IIIe siècle avant J.-C., Etudes celtiques* 28, 401–435.
Sedláček, Z. 1978: Dobřichov, *Výzkumy v Čechách* 1975, 21.
Sedláček, Z. 1981: Hradenín, okr. Kolín, *Výzkumy v Čechách 1976–1977*, 45.
Šaldová V. 1982: Kostrové hroby z doby laténské a stěhování národů v Hradeníně, *Archeologické rozhledy* 34, 257–268.
Šolle, M. 1949: Výzkum na hradišti Stará Kouřim v r. 1948, *Archeologické rozhledy* 1, 26–30.
Valentová, J. 1996: Osídlení Kutnohorska a Čáslavska v době laténské, *Archeologické rozhledy* 48, 729–736.
Valentová, J. – Šumberová, R. v tisku: Nová laténská sídliště v Podoubraví, okr. Kutná Hora, *Pravěk*.
Vaněk, J. 1972: Dobřichov, *Výzkumy v Čechách* 1969, 30.
Vaněk, J. 1973: Vrbčany, *Výzkumy v Čechách* 1970, 170–171.
Venclová, N. 1990: *Prehistoric glass in Bohemia*. Praha.
Venclová, N. 2001: *Výroba a sídla v době laténské*. Praha.

DIE BESIEDLUNG DES KOUŘIMER GEBIETES WÄHREND DER LATÈNEZEIT UND NEUE FUNDE AUS TOUŠICE, BEZ. KOLÍN

Im Jahre 1999 führte die archäologische Abteilung des Regionalmuseums Kolín in der Gemeinde Toušice bei Kouřim, Bez. Kolín, die Rettungsgrabung eines eingetieften Objektes aus der Latènezeit durch (Abb. 2). Das Siedlungsobjekt, ein Grubenhaus, war teilweise durch den Bau eines Gartenbassins zerstört. Obwohl es nur gelang, einen Teil des Objektes zu untersuchen, wurde ein Keramikinventar von über 500 Fragmenten gewonnen, welches der Autorin wegen der immer noch unzureichenden Materialbasis für die Forschung für Wert zur Veröffentlichung befindet. (Abb. 4:1-15, 17-26, 28-29, 31-32, 34; 5:1-19, 22-23, 25-26, 28-41; 6:1-10, 13,15, 19-20). Das Ensemble lässt sich am ehesten in die Stufe LT C2 datieren. Von den nichtkeramischen Funden ist wesentlich der Fund einer Bronzewaagenschale mit drei runden Durchbohrungen zum Aufhängen wesentlich, welche wir im Material von Flachsiedlungen nur selten finden. Dieser Fund zeugt höchstwahrscheinlich von der spezialisierten handwerklichen Produktion (Feinschmiede) am Fundplatz.

Der Fundplatz hat eine markante Lage im Mäander der Kouřimka, ungefähr einen Kilometer östlich der Anhöhe Stará Kouřim, einer landschaftsbeherrschenden Dominante, deren Vorteile fast alle urgeschichtlichen Bevölkerungsgruppen einschliesslich der Latènezeit (Abb. 3) ausnutzten. Diese Lage wurde auch zum Anlass der Untersuchung der Struktur vom Siedlungsnetz in der Kouřimer Gegend während der Latènezeit, deren Ergebnisse in einem abschließenden Überblick der Fundplätze zusammengefasst sind.

Das Gebiet um Kouřim mit vielfacher Besiedlung im Verlauf der urgeschichtlichen Entwicklung war in der Latènezeit dicht besiedelt und das offenbar in zwei Wellen. Zu diesem Schluss gelangte die Analyse der Funde von 21 Gemarkungen, unter denen latènezeitliche Funde insgesamt auf 50 Fundplätzen (Abb. 1) gefunden wurden. Das Kouřimer Gebiet präsentiert auch eine traditionelle Domäne der Bylaner Kultur, nachgewiesen in 15 der aufgeführten Gemarkungen. Dem entsprechen auch 11 Gemarkungen mit Funden der Späthallstatt- und Frühlatènezeit, auch wenn sich in den konkreten Arealen nicht von einer direkten Kontinuität der Besiedlung sprechen lässt. Die Besiedlungswelle der jüngeren und namentlich der späten Latènezeit registrieren wir dann in 16 Gemarkungen, aber nur in 2 Fällen befindet sich diese Besiedlung in den Fluren, die bereits in der ältesten Latènezeit besiedelt waren. Auf der Grundlage der zugänglichen Informationen können wir so für die spätlatènezeitliche Besiedlung in diesem Gebiet eher sich verstärkende Tendenzen für die Besiedlungsdichte registrieren.